

СОВРЕМЕНА МАКЕДОНСКА
ЛИРИКА
(Избор)

Избрано од проф. Емона Јованоска

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Сон

Јас сакам да те знам
просирна, далечна, мила:
од коприна те ткам,
од јасна свездена свила.

И ти во искреста игра
со виор и сињак, сен и светлина
минеш низ приказен крај,
ти бледо чедо месечинско
минеш низ приказен крај,
и како далечен, и како трепетен,
како радосен свон
суниш во мојот сон.

Јас сакам да те знам
просирна, далечна, мила
од коприна те ткам,
од јасна свездена свила.

Пролет

Ноќеска слушав песна
далечен топол глас,
утрово сонце ме бакна,
затоа весел сум јас.

Очиве ми се смеат,
како да не бидам луд?!
Од поле децата првпат
донесле врбов цут.

Како да не сетам мака
за твојот поглед и рака!

Спомни ме и ти мене
в срмена пролет и драга -
навечер кога со пупки
се реди твојата снага.

Вљубени девојки

Тие имаат лице нежно осенчено,
Како да паѓа на него сенка од просирни лисје,
И лицето неусетно се издолжува.
Тие имаат очи зголемени, замислени и влажни,
Како да се плашат од секоја странична изненада.
Тие го наклонуваат така леко челото
Да го допрат до усните на саканиот
Што им се чинат тогаш како крилца од пеперуга
Застаната на тревка — за миг пред да одлети —
А тревката се наклонува.
Тие ги стрелкаат тогаш в преграб рацете
Очајнички смело, слепо и неминовно
Како весла во разнишано море
Пред кое неволно замижуваме.
Боже, дали вистина некогаш сум го доживеал тоа?

Убавите жени

Убавите жени во мојот народ
тие брзо прецутувале
како цут од кајсија
како мајски јоргован.
О неправда!
Тие им припаѓале на неизбрани мажи,
нивните коси дење сплетени во прцлиња
ноќе распуштени по градите и колковите.
Нивниот постап на препелица
набрзо го сопинала унечка,
нивната младост поминувала
како мирис на липа што го одвева ветрот.
Набрзо тие седнувале на порта
со наведната глава и издадени коленици,
со нечујна издишка.
Убавите жени, несреќните жени
тие брзо прецутувале
како цут од кајсија
како мајски јоргован.

Лик

Достапни ми се ликовите машки
од кои тврдост и суровост бие,
достапни ми се и муцките врашки
со сета гроза што ја носат тие,
достапни ми се – ги гледам со смешка,
но твојот лик е неизвесност тешка.

Обврска

Сфати ја со сета сериозност
оваа обврска,
уште посилна дека заемна:
и без да го знаеш досега тоа
ние сме се задолжиле да го чуваме
споменот еден за друг.
Ќе минат сите површни оддалечувања,
ќе дојде час на враќање
кон загубеното,
за да се згрее душата макар малце
на него,
како што исемнатиот ги грее рацете
На жив жар, под распретаната пепел.

Виј

Во свеста, како во полноќна црква,
Те заклучив. И свеќи ко што бледат
На гасење, ти сега бледиш така,
А сите светци похотно те следат.
Ти тука си заточница за која
Јас толку мошни заклинања правам,
И еве веќе настапува часот
И сешто гласи дека ќе се јавам.
Јас идам како оној грозен Виј,
Со сиви очи, сиот земја жедна,
Да, страшен сум, и дека нежност носам
Во тврди грутки — затоа си бледна.

Се ближам како нежен Виј, но веќе
Таинствена си повлекла ти црта,
И штом ќе стапам до пределот, остро
Се руши понор и со карпи чкрта.
И сиот жеден, песок, јас се ронам
Во таа пропаст, и сè веќе гасам.
Јас, Виј, во свеста те домавив мошно,
Но, жеден, немам сила да те стасам.

СТЕРНА

„Ами моите стари зер не се плашат од Стерна што ја правел Марко Крале под Маркови кули, и што ја затнал водата со не знам колку арари со бубаќ и ковани со бруќе колку еден аршин големи, та ја затнал водата и го куртулисал Прилепското поле да не стане како Охридското Езеро“.

М. Цепенков

Ја затнав Стерната со бубаќ,
Со партали,
Со песочиште, со чакалиште,
Со камења, со карпи
Што ги натрупав на дувлото —
Да крепат.

Беше заден час!

Сонот ми скипна.
Во ниедна доба
Сум одел да наслушнам како приидува водата,
Како гргори, грчи и зајачува под земи,
Се лути некому
— А не го разбираш зборот —
Се токми да излезе
Како сура мечка од пештера,
Да потера лов.
Ноќе.

Знаев: трпелива
Таа го чека својот час.
Таа ќе почека да го успие мајка детето,
И лелејката да запре во лулањето,
Елемијата во вртењето,
Таа ќе почека да вечераат орачите,

Да ги сопашат објалата,
Да ги потурат опинците со плева,
Таа ќе почека да згасне последното жарче
Под пепелот,
Последното свонче во трлата да молкне,
И пците да се притајат,
И старците што ги мачи бесоница и кашлица —
Да тивнат.
Да биде глуво и спокојно и темно кога ќе рикне.
Стерната.
Таа го чека само својот час.

Сите спијат,
А само јас буден во трудната ноќ,
Како ајдут на пусија,
Чекам —
Полн од нејзиното подземно бучење,
Сиот намовнат кога за малку ќе молкне —
Зашто тогаш крои најлошо и се присекава.
Ми иде да викам, да мавтам со раце, да будам!
И тогаш решив:

Ја затнав Стерната со бубаќ,
Со партали,
Со песочиште, со чакалиште,
Со камења, со карпи
Што ги натрупав на дувлото —
Да крепат.

Колку ликував
Дека ја задавувам до мртовечко отпуштање,
Дека сè послаб иде нејзиниот глас
Од подземјето,
Како да липа и да моли милост.
Сè повеќе се силев, раскинат од бес,
Со нокти корнев — и мавав и шибав
И толчев, и трупав грамада,
Брзав — да не ѝ се загревам.
А кога запрев, задишен и потен,
И минав со кална рака по челото,
Кога се исправив совсем простум
И вдишив со сета душа воздух и тишина,
Чув —
Некој под земи, далеку, се кикоти,
Како да ја прекрил устата со дланка.

И еве пак е ноќ и пак е ниедна доба.
Сите спијат, а јас го загубив сонот.
Ми бучи стерната в уши како никогаш,
Како да претекла сета во мене,
Овде, в гради,
И по дамарите
Ми приидуваат темните подземни водје
Без починка,
Како јас да ја создавам Стерната
И треба да го изречам нејзиниот збор.
Наслушувам:
Таа расте.
Таа го чека само својот час —
Да биде глуво и спокојно и темно кога ќе рикне,
Ќе се оттиши,
Ќе гргне, да поклопи, да подави, да повлече,

ВЕЗИЛКА

1.

Везилке, кажи како да се роди
Проста и строга македонска песна
Од ова срце што со себе води
Разговор ноќен во тревога бесна?

— Два конца парај од срцето, драги,
Едниот црн е, а другиот црвен,
Едниот буди морничави таги,
Другиот копнеж и светол и стрвен.

Па со нив вези еднолична низа,
Песна од копнеж и песна од мака,
Ко јас што везам на ленена риза
Ракав за бела невестинска рака.

Судбинско нешто се плело за века
Од двете нишки, два созвучни збора,
Едната буди темница што трека,
Другата буди вкрвавена зора.

2.

Везилке, крени наведена лика,
Погледај в небо во претпладне златно:
Се шари таму и чудесно блика
Твојата везба на синото платно.

За тебе нема ни вечерен запад,
Ти — морно око на трепетна срна.
Две бои таму ти горат и капат,
Две шарки твои — црвена и црна.

Зар не се плашиш од јаркоста нивна,
И најмил спомен дека ќе ти згасат?
Зошто се губиш, ти строга, ти дивна,
Дните ти минат, прокоби се гласат.

— И најмил спомен што в душа ми блесна
Се гаси од нив ко цвеќе без боја.
Но ти што ловиш звук на чудна песна,
Ти си ја кажа судбината своја.

АЦО ШОПОВ

МОЛИТВА ЗА ЕДЕН ОБИЧЕН НО УШТЕ НЕПРОНАЈДЕН ЗБОР

Телото мое те моли:

Пронајди збор што личи на обично дрво,
што личи на дланки јагленосани и прародителски голи,
што е како чедност во секое молење прво.
За таков збор телото мое те моли.

Телото мое те моли:

Пронајди збор од кој - штом со крик ќе се рече -
несвесно крвта почнува да боли,
крвта што бара корито да тече.
За таков збор телото мое те моли.

Пронајди таков вистински збор
налик на сите мирни заробеници,
на оној ветар, оној развигор
што ги буди срните во нашите зеници.
Пронајди таков вистински збор.

Пронајди збор на раѓање, на лелекање,
пронајди таков збор. И овој храм
затворен во својата древност и голем од чекање
ќе ти се отвори покорно и сам.
Пронајди збор на раѓање, на лелекање.

ГЛЕДАЧ ВО ПЕПЕЛТА

Изгасни песно во огнот што го запали сама.
Прска зборот и исчезнува во пепел од кремен.
Гледачу во пепелта, ја препозна ли во неа исконската драма
што доаѓа од дното на овој извор темен.

Песно, те откинав од клунот на птица во крвта што ми лета,
од црвеното небо на запалените вени,
од тие далноводи на два непомирливи света,
тие изгрејсонца со неодгатнати мени.

Те откинав од гневот на иконите, тие нерзабирливи гами,
од громот врз копјето на воинот со камен што е сраснат,
од сонот на тие повисоки што се од сонот што ги мами,
и што се раѓаат пак откако еднаш згаснат.

Сега сме два света, два врага, две завојувани страни,
сега сме војна без излез и кама против кама.
Кој е победен? Кој победник? Кој со изгрев на осмислени рани?
Изгасни песно во огнот што го запали сама.

НЕБИДНИНА

Патував долго, патував цела вечност
од мене до твојата небиднина.
Низ пожари патував, низ урнатини,
низ пепелишта.
По жега, по суша, по невиделина.
Се хранев со лебот на твојата убавина,
пиев од грлото на твојата песна.
Не гледај ги овие црни суводолици
што го параат моето лице —
ми ги подари лицето на земјата.
Не гледај ги овие нерамнини врз плеќите
ми ги донесе умората на ридјето.
Погледај во овие раце —
два огна,
две реки
темно чекање.
Погледај во овие дланки —
две полиња,
две суши

глуво лелекање.

Патував долго, патував цела вечност
од тебе до мојата небиднина.

...И сега сам,

пред овој рид од болка и човештина,
на патишта што не ги знам
завивам од глад и пцости.

Ти дојде како црна вода на болештина
со која се болува довек
од сите проклетства и злости.

...Кој тоа невидлив во мене седи

и пали таен оган,
кој и го руши на крвта сидот,
кој ми го краде слухот,
кој одзема видот,
кој пласт врз пласје неуморен реди,
кој тоа невидлив во мене седи.

...Кој ги избриша со рака лесна

сите далечини,
сите близини,
кој ни ја досуди таа небиднина
да бидам стебло, да бидеш песна.

ГАНЕ ТОДОРОВСКИ

Седум навраќања кон мотивот трепетлика

Зелени клепки несон.

Зелена, нема разбранетост.

Таа е лична средполка,
средполе сон прегладнета.

Ставата и е зеленило пеперуги
пленети вечно во вишна вертикала.

Прекопната за спокој, неспокојна се траќа,
трепери простум, се всира во облаците,
го следи патот, тагува по катунците
и семне кога спотнат средлетните безветрини.

Ја мачи ли безсонница, во уплав ли се тресе
грешно-прегрешна јаловица занесена?

Крстеник да ми беше, со Немир би ја крстел,
немир-немирлика, неродна полска висотија.
Вечерник да сум, трепетот би и го брстел,
трепетот, показ на стравлива самотија.

Колку е само плашливка, самата ќе ви рече,
везден треперење: Утрина. Пладнина. Приквечер.

Им се заблазува на птиците
гнезда што свиле во неа,
на сонот, рожбите, починката им заблазува,
Несонка. Неротка. Зелена неспокојничка.

НЕРЕЗИ

Во секој заглед: Занемена Големина!
Во сека мисла: Победа на невремето!
И одвет: Ваше сум Вчера!
Колку е малку нужно в очи да те збереме,
колку е многу нужно во дланките на самочувството
да те сочуваме.
Витосни векови време требало да се надживеат,
векови невекувани,
години неизгодинети,
денови неразденети.
Витосни векови време во костец со забравата,
и – пак те имаме!
Тука сме, речи ни: почесто елате тука
и узнавајте ја смислата
на своето постоење.
Бликотен врутоку влеј се во нашите пориви,

така да истрајуваме,
така да се осмислиме,
така да убавееме.

Многузборлива немотијо, велиш ли:

и покрај се —

живееме, живееме, живееме.

НАШИНСКА

Да ни е да сме доста
колку да се разбистри небото
над Бистрине, Корабине —

Да ни е да сме доволно
колку за да се довардимо
покрај Вардарине и Струмине —

Да ни е да сме мерата
колку да се прелееме
од колено во колено до кај истрајвекот —

Малцичка сме ли ете па што
малцичка божем а веќе со векови
по стопати по севезден нè пребројуваат

Но ние сме како што сте како што се
И покрај сè и покрај сè
колку сме толку сме токму сме!

БИОГРАФИЈА

Се родив

Тоа е совршен факт

Живеам доста

Тоа е веќе непорекливо

Кому му треба

Секој е должен сам да знае

Пречам ли некому
Нека ме одмине
Премногу е непожелно
Да бидам одбран за враг
Вражја е живеачката
А јас сум рековме нејзин факт
Ќе умрам колку за доказ
Дека навистина сум живеел.

ПЕСНИ ЗА ЖЕНАТА

1.

Жената е... жената е ...
Бело маче годиначе,
речна слатка тресопатка,
вита ива миризлива,
мека трева што подгрева,
боцкав венец крај кладенец,
мрава, сешто што преправа,
кревко птице назимниче,
тивка соба во злодоба,
прва љуба до прељуба,
свила што се распостила,
лето в сенка засолнето,
глина полна сончевина,
утро в сина виделина...

2.

Жената е... жената е ...
гиздавица, жегавица, кивавица,
лизгавица, лигавица, ждригавица,
брадавица, државица, ракавица,
секавица, плусквица, буквавица,
кукавица, валавица, палавица,
рскавица, витлавица, капавица.
брблавица, наздравица, и — лавица!

3.

Жената е... жената е ...
Мома грда немаЖЕНА,
мома лична премаЖЕНА,
мома вредна трижмаЖЕНА,
млада вдова натаЖЕНА
пресна плуска раздраЖЕНА,
прва љубов разнеЖЕНА,
доцна вечер поснеЖЕНА,
златна лира обжеЖЕНА,
злост трижклета наеЖЕНА,
жед в сто грла намноЖЕНА,
свезда в дланки доблиЖЕНА,
младост в жили раздвиЖЕНА,
мајка кутра загриЖЕНА,
сказна долга најслоЖЕНА,
жар во искри разлоЖЕНА,
желба в живот продолЖЕНА,
немаштина задолЖЕНА,
моќ со занес воруЖЕНА,
нејаснина опкруЖЕНА,
таа ЖЕНА ... ЖЕНА ... ЖЕНА!

4.

Жената те... жената те ...
загледува, подгледува, надгледува,
завабува, забавува, заграбува,
преграбува, заслабува, доабува.
настрвува, зацрвува, оветвува,
расчувствува, блаженствува, тиранствува,
поседува, последува, проследува,
прославува, исправува, претставува,
прејадува, појадува, дојарува,
подгребува, прегребува, погребува,
досадува, засладува, подмладува,
зацедува, прецедува, доцедува,
у-ва, а-ва, и-ва,,
да е жива! да е жива!

ЉУБОВ

Милувам прашинка да си,
тих повеј да ми те донесе...

Прашинка љубов, прашинка ништотна,
прашинка невидна,
но сепак љубов, сепак љубов.

Дај да те имам во дланкиве
Нетежина, Несетило.
Дај да поверувам дека си во мене,
стуткана некаде во мене.

Милувам прашинка да си,
Тих повеј да ми те донесе...

Како што на пролет цветниците зачнуваат
дај да те заплодам,
за да се родиш во мене
љубов богатница, љубов имовита,
љубов плод љубов надрочен.

Милувам прашинка да си,
тих повеј да ми те донесе...

Но, јас те имам немаштино
најтрајна недостиг,
најблиска недофат,
најголем недорек,
па место грижата за тебе
поначесто сум доволен од себеси.

ПЕТР М. АНДРЕЕВСКИ

КОГА ЈА ЉУБЕВ ДЕНИЦИЈА

Кога ја љубев Дениција,
како да калемев светлина на мракот,
како да топев снегови фатени во движење,
како да станував единствен сведок
за бакнежот меѓу металот и громот.

Кога ја љубев Дениција,
како да му пронајдував брзина и на каменот,
како да ја одделував душата од телото,
како да го палев барутот,
на тилот од смилот и трендафилот.

Кога ја љубев Дениција,
како да внесував летен воздух во воздухот зимен,
како да ги откривав сите рудници на злато,
како да добивав телефонска врска со сонот
од сите успани работници.

Оти ја љубев Дениција,
како што ги отворав пролетните аптеки,
сместени во гласот од славејот,
како што славејот ги спријателуваше
небото и земјата,
како што таа ми ја одземаше тежината,
додека трчав кон неа,
како што не можев да видам ништо освен неа,
како што таа живееше додека јас умирав,
како што и јас не знаев како би умрел,
ако таа не се родеше.

Кога ја љубев Дениција,
Како да учествував во создавањето
На првата Македонска Држава.

УМИЛКУВАЊЕ

Ќе ги отпретам сите горештини од твојата глава,
ко суво дрво на сува рида реките ќе ги заковам.
Ќе те претплатам на вечна љубов и вечни времиња
ќе те љубам и губам и во пости и пред гости
само да ме сакаш.

Ќе ги поткупам сите човечки сетила и патила.
Сите светлосни преѓи пресијазол ќе ги врзам,
сите денови и ноќи на својот почеток ќе ги вратам,
ќе ти дадам се што е солено и молено
само да ме сакаш.

Ќе спијам во движење, сенката своја ќе ја прескокам
ќе ги затнам сите извори, се што гори ќе отворам.
Ќе направам да не се знае кај е лево и десно,
ќе ти наберам ѕвезди, ќе ти влепам шлаканица
само да ме сакаш.

Ќе ги шпионирам сите крадци на твоите часови.
Ќе ги исфрлам од употреба страните на светот
и светот, по црна ноќ, одмижанка ќе го истрчам
и ќе те фалам и куда под сите небеса
само да ме сакаш.

Кај ќе стасам ќе разделама топло од студено,
на шеќерот ќе му забранама да се споредува со тебе,
не ќе оставам растојание што ќе биде меѓу нас,
со ова што го велам и слепо и глуво ќе исцелама
само да ме сакаш.

ПРВО ПИСМО

Ништо не е повидливо
и ништо не е поприсутно од твоето отсуство:
ни детските шепоти што ги откривав
во сеидбите на дождовите,
ни закажаната бура во пајажините
од крајпатните меанчиња,
ни воздушните патишта, осветлени од ластовиците
ни она што добива форма само во мојот слух,

ни мојот слух додека во него задоцнетиот штурец
го навиваше својот ноќен часовник,
ни родилните маки на фрленото семе,
ни разгорениот пожар на главата од петелот
додека бега од сенката што слегува од небото,
ни просторот што ми остана меѓу твоите раце,
меѓу твоите два припека,
ни змијата што го возбудува врвот од житата,
ни снежните намети и налети во афионовите полиња,
ни пламенот што надојдува, како есенска магла,
во низата од пиперките,
ни љубовта и омразата меѓу клучот и катанецот,
ни притаената светлина во купениот кибрит;
ништо не е повидливо од твојата трага
пред мене и зад мене, со мене и во мене.

ПЕТТО ПИСМО

А те барав во учебниците, те барав низ вековите,
во заседите на ветрот, во прангиите на зимите,
во неразбраниот срам на хоризонтот пред зајдисонце,
во неразбирливиот копнеж на ракатката – тутун,
што се дипли и оддиплува меѓу прстите,
во раскуќената светлина од слепите и мртвите,
во рамнотежата меѓу минатите дни и идните ноќи,
во ропството на душата од дувачите на стакло.
Те барав во нагласокот од непознатите јазици,
во отседланите вечери и празните постели сред поле,
во вчудовидената јаглика на увото на билјарките,
во интерпункцијата од говорот на уплаканите деца.
Те барам во жестоката можност за обединување
на мојот раштркан народ,
во стракот киселица, во неупотребениот воздух,
што ги караше и миреше соседните села,
покрај наковалните од жешките и женски пладниња
меѓу овошките упатени кон својата сезонска цел,
во иглата што го зашиваше темното и светлото.
Те барав, наслушнувајќи го подземното тапанче
што беше срцето на успаните жетвари.
Те барав зад небото, во небеските кречини,
во непрочитаниот струјомер од угаснатата светулка,
во атентатите од моите луѓе на моите луѓе,
во непроучената постојаност на страните од светот,

непроучена, а разбрана како постојана денгуба.
Те барав во незавршениот страв на ѕвездата што паѓа,
не можејќи ништо да допре во просторот.
Те барав, те барав, во сè и сешто,
Те барав, а барајќи можев само да те сретнам,
но не и да те најдам, но не и да те најдам.